



## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

### PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ LIGONINĖ

2020-08-05 Nr. 4D-2020/1-26/539  
Vilnius

#### SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje gauti X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) 2020-01-09 ir 2020-04-24 skundai (toliau vadinama ir – Skundas) dėl Laisvės atėmimo vietų ligoninės (toliau vadinama ir – LAVL, Ligoninė) pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai neišduodant higienos priemonių, drabužių ir nepateikiant atsakymų į prašymus.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „[...] 2019-12-30 d. aš buvau atvežtas į LAVL su savim neturėjau būtinausių higienos priemonių [...], apie tai iš karto informavau pareigūnus, tačiau būtinausios priemonės nebuvo išduotos“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „2020-01-02 d. parašiau prašymą, kad išduotų higienos priemones, bei dar vieną prašymą, kad duotų skaitymui knygų, tačiau mano prašymai tinkama tvarka neregistruojami (bent man neduodama pasirašyti)“;

2.3. „2020-01-03 įteikiu skundą, kad nuo 2019-12-30 negaunu reikalingų higienos priemonių, knygų [...], tačiau šis skundas vėl neregistruojamas ir neduodama man pasirašyti, kad skundas įteiktas“;

2.4. „[...] 2020-04-08 buvau paguldytas LAVL terapijos skyriuje [...]“;

2.5. „[...] į LAVL atvežtas tik užklotas paklode, tad aš pasistengiau direktoriui kuo greičiau parašyti prašymą, prašydamas, kad man skubos tvarka išduotų *maikę*, trumpikes, [...] kojines. Tuo pačiu prašiau, kad skubos tvarka išduotų tualetinį popierių, muilą, dantų pastą, šepetėlį, skutimosi peiliukus, paaiškindamas, kad buvau atvežtas be sąmonės, specialiu etapu, tad nieko neturiu“;

2.6. „Į mano prašymą visiškai nereaguota. Vėliau parašiau dar du prašymus, vieną siųsdamas paštu tiesiai direktoriui, tačiau reakcija nulinė. Esu iš viso parašęs keturis prašymus, tačiau taip ir nieko negavau“;

2.7. „*Maikę*, kojines, trumpikes išdavė tik 2020-04-20.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išspręsti Skunde nurodytus klausimus.

## TYRIMAS IR IŠVADOS

### *Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės*

4. Seimo kontrolierius 2020-01-13 raštu Nr. 4D-2020/1-26/3D-113 ir 2020-04-30 raštu Nr. 4D-2020/1501/3D-1194 kreipėsi į LAVL administraciją, prašydamas paaiškinti Pareiškėjo Skunde nurodytas aplinkybes.

LAVL administracija 2020-01-27 raštu Nr. S-407 ir 2020-05-19 raštu Nr. S-1720 informavo (papildomas LAVL 2020-02-13 raštas Nr. S-667):

4.1. „į LAVL konsultacijai Pareiškėjas buvo atvykęs 2019-12-30–2020-01-15 laikotarpiu. Į įstaigos direktorių su prašymais, skundais ar pareiškimais kreipėsi 4 kartus: 2020-01-02 su prašymu skirti higienos priemonės, 2020-01-09 su prašymu konsultacijai su psichologu; 2020-01-09 su prašymu asmeniniam pokalbiui su Kriminalinės žvalgybos pareigūnu; 2020-01-09 su skundu dėl galimai neregistruojamų prašymų išduoti higienos priemonės. Pažymėtina, kad visi prašymai ir skundai buvo įteikti Resocializacijos skyriaus specialistui ir užregistruoti tą pačią dieną.“

4.2. „Nuteistųjų rašytiniai pasiūlymai, prašymai, peticijos ir skundai, skirti pataisos įstaigos direktoriui, registruojami atskirame Nuteistųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų, peticijų ir skundų apskaitos žurnale arba elektroninėje apskaitos sistemoje.“

4.3. „Pažymėtina, kad į LAVL konsultacijai Pareiškėjas buvo atvežtas 2019-12-30–2020-01-15 laikotarpiu, todėl tikėtina, kad pateikti prašymai ar skundai nebus išnagrinėti per 4 darbo dienas, tačiau bus išnagrinėti nepažeidžiant 20 darbo dienų termino.“

4.4. „Kadangi nuteistasis į LAVL atvyko iš Pravieniškių PN-AK, konstatuoti, kad minėtas nuteistasis atvyko į laisvės atėmimo vietą pirmą kartą, nėra pagrindo. Be to, pagal Nuteistųjų pinigų apskaitos žiniaraštį, minėtas nuteistasis savo asmeninėje sąskaitoje nuolat turėjo pinigų ir galėjo įsigyti higienos priemonių tiek Pravieniškių PN-AK parduotuvėje, tiek LAVL parduotuvėje.“

4.5. „Nustatyta, kad Pareiškėjo žodiniu prašymu tualetinis popierius ir muilas buvo išduoti jo atvykimo dieną, t. y. 2019-12-30. Kadangi rašytiniu prašymu išduoti higienos priemonės nuteistasis kreipėsi tik 2020-01-02, atlikus duomenų patikrą, Turto valdymo skyriaus duomenimis, nuteistojo sąskaitoje 2019 m. gruodžio mėn. buvo pakankamai piniginių lėšų, todėl jį aprūpinti higienos priemonėmis 2019-12-30–2020-01-15 laikotarpiu LAVL lėšomis nebuvo teisinio pagrindo.“

4.6. „Pareiškėjas 2020-04-14 pateikė prašymą Nr. 24-2-615 dėl higienos priemonių, apatinio trikotažo bei kojinių išdavimo. Higienos priemonės buvo išduotos 2020-04-15, o apatinis trikotažas ir kojinės 2020-04-20 pasirašytinai Suimtojo (nuteistojo) materialinio buitinio aprūpinimo kortelėje.“

4.7. „Visi nuteistojo prašymai išnagrinėti ir atsakymai pateikti raštu teisės aktų nustatyta tvarka neviršijant 20 darbo dienų nustatyto termino arba pasirašytinai išduotos priemonės.“

4.8. „2020-04-07 naktį Pareiškėjas į LAVL reanimacijos ir intensyvios terapijos skyrių buvo atvežtas nesąmoningas. 2020-04-08 sveikatos būklei pagerėjus jam iš karto buvo išduota pižama, striukė bei šlepetės ir perkeltas į Vidaus ligų skyrių.“

### *Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai*

5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

*173 straipsnis. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų materialinis buitinio aprūpinimas* – „4. Areštą atliekantys nuteistieji, šio Kodekso 142 straipsnio 2 dalyje nurodytą nuobaudą atliekantys nuteistieji, taip pat kiti nuteistieji, kurie neturi lėšų asmens higienos reikmenims įsigyti arba jų turi nepakankamai, šiais reikmenimis aprūpinami nemokamai“;

*183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų*

*apskundimas* – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. 3. Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtose rekomendacijose šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalinimo taisyklių“ (toliau vadinama – Europos kalinimo taisyklės) nustatyta:

„19.6. Kad kaliniai laikytųsi švaros, įstaigos vadovybė turėtų aprūpinti juos tualetu reikmenimis bei valymo priemonėmis ir medžiagomis“.

[...]

72.1. Vadovaujant kalėjimams, turi būti vadovaujama etinėmis nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kaliniais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę – orumą.

72.2. Darbuotojai turi aiškiai suvokti kalinimo sistemos veiklos tikslą. Administracija turi užtikrinti vadovavimą, kaip tą tikslą geriau pasiekti.“

7. Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų materialinio buitinio aprūpinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. 1R-139 (toliau vadinamas ir Aprašas):

4 *punktas* – „Pirmą kartą į laisvės atėmimo vietą atvykusiam suimtajam (nuteistajam), kuris su savimi neturi jokių higienos priemonių, iš karto išduodamas nemokamas higienos reikmenų paketas (rankšluostis, tualetinis popierius (1 ritinėlis), tualetinis muilas (100 g), dantų pasta (75 ml), dantų šepetėlis, higieniniai paketai (10 vnt., moterims) ir dezodorantas arba antiperspirantas (75 ml), o jei nuteistasis su savimi turi ne visas šiame punkte nurodytas higienos priemones, išduodamos tik tos higienos priemonės, kurių suimtasis (nuteistasis) neturi. Vėliau higienos reikmenimis suimtieji (nuteistieji) aprūpinami tik esant aprašo 5 punkte nustatytoms sąlygoms“;

5 *punktas* – „Drabužiai, avalynė ir higienos reikmenys išduodami nuteistiesiems, taip pat nemokiems suimtiesiems (nuteistiesiems), esant jų rašytiniam prašymui“ (redakcija, galiojusi 2017-08-31–2020-01-10);

5 *punktas* – „Drabužiai, avalynė ir higienos reikmenys išduodami nuteistiesiems arešto bausme, taip pat nemokiems suimtiesiems (nuteistiesiems), esant jų rašytiniam prašymui“ (redakcija, galiojanti nuo 2020-01-10);

12 *punktas* – „Suimtajam (nuteistajam) išduotų drabužių, avalynės, patalynės ir higienos reikmenų apskaita vedama elektroninėje apskaitos sistemoje, o suimtajam (nuteistajam) išvykus į kitą laisvės atėmimo vietą, užtikrinamas šių duomenų perdavimas. Jei laisvės atėmimo vietų įstaigoje nėra įdiegta elektroninė apskaitos sistema, suimtajam (nuteistajam) išduotų drabužių, avalynės, patalynės ir higienos reikmenų apskaita vedama suimtojo (nuteistojo) materialinio buitinio aprūpinimo kortelėje (3 priedas), kuri saugoma suimtojo (nuteistojo) asmens byloje.“

*Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų materialinio buitinio aprūpinimo tvarkos aprašo* 1 priedas

„Laisvės atėmimo vietose laikomų asmenų materialinio buitinio aprūpinimo normos“:

		Kiekis asmeniui (vnt.)	
--	--	------------------------	--

Pavadinimas	Mato vnt.	Vyrai	Moteriai	Dėvėjimo arba naudojimo laikas (metais)
<b>Higienos reikmenys</b>				
Skalbimo milteliai	g	400	400	3 mėn.
Tualetinis muilas	g	100	100	1 mėn.
Tualetinis popierius (ritinėlis)	vnt.	3	4	1 mėn.
Higieniniai paketai	vnt.	–	20	1 mėn.
Dantų šepetėlis	vnt.	1	1	1 mėn.
Dantų pasta	ml	75	75	2 mėn.
Skutimosi peiliukai	vnt.	4	1	1 mėn.
Dezodorantas arba antiperspirantas	ml	75	75	3 mėn.

8. Laisvės atėmimo vietų ligoninėje laikomų asmenų materialinio buitinio aprūpinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Laisvės atėmimo vietų ligoninės direktoriaus 2018 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. V-88 (toliau vadinama ir – LAVL aprašas):

3 *punktas* – „Į Ligoninę iš kitos kardomojo kalnimo vietos ar pataisos įstaigos atvykusiam pacientui apatinis trikوتاžas, batai ir higienos reikmenys išduodami tik nemokiam pacientui, esant rašytiniam prašymui“;

14 *punktas* – „Pacientui prašant, neatsižvelgiant jis mokus ar ne, Ligoninės gydomojo skyriaus slaugytoja ne vėliau kaip tą pačią dieną išduoda būtiniausius asmens higienoje naudojamus higienos reikmenis (tualetinį popierių (1 ritinėlis) ir muilo (100 g)).“

9. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklės), nustatyta:

„25. Prašymai, išskyrus prašymus, į kuriuos, nepažeidžiant asmens, kuris kreipiasi, kitų asmenų ar institucijos interesų, galima atsakyti tą pačią darbo dieną, turi būti išnagrinėjami per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo institucijoje dienos. Administracinės procedūros atliekamos laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 31 straipsnyje nustatytų terminų.“

„35. Atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgiant į jo turinį:

35.1. į prašymą suteikti administracinę paslaugą – išduoti dokumentą, jo kopiją, nuorašą ar išrašą, patvirtinančią tam tikrą juridinį faktą, – atsakoma suteikiant prašomą administracinę paslaugą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys;

[...]

38. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. [...]"

### ***Tyrimui reikšminga teismų praktika***

10. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų

departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais.“

11. LVAT praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas; pritarta LVAT teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime:

*IV.3. Proporcingumo principas. 27 punktas* – „Konstitucinis proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. spalio 31 d. nutarimai)“;

*31 punktas* – „[...] proporcingumo principas yra reikšmingas tiek vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu, tiek – norminius administracinius aktus.“

12. Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) byloje *Melnitis prieš Latvija Bouyid* (2012 m. vasario 28 d. sprendimas) pažymėjo kad pareiškėjas negalėjo pasirūpinti savo higiena ilgesnį laikotarpį ir nuolat jautėsi nešvarus ir pažemintas. Akivaizdu, kad tai sukėlė kančią, kurios sunkumo laipsnis viršija sulaikymui būdingą kančią. Dar daugiau, nacionalinės valdžios nesugebėjimas aprūpinti sulaikytąjį nurodytomis higienos priemonėmis pažeidė tarptautinius žmogaus teisių apsaugos standartus, tarp jų, Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2016 m. sausio 11 d. priimtų Rekomendacijų šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ 19.6 punktą, numatantį, kad kaliniai laikytųsi švaros, įstaigos vadovybė turėtų aprūpinti juos tualetu reikmenimis bei valymo priemonėmis ir medžiagomis. Teismas, be kita ko, akcentavo, kad galimybė asmenims higienos priemones nusipirkti kalėjimo parduotuvėje ar kitaip gauti neatleidžia valstybės nuo jos pareigų, nustatytų Konvencijoje, tarp kurių pareiga užtikrinti, kad asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios būtų suderinamos su asmens orumu.

EŽTT pabrėžė, kad tokiomis aplinkybėmis nacionalinės valdžios atsainus požiūris – aiškus atsisakymas patenkinti pareiškėjo teisėtą prašymą aprūpinti asmens higienos priemonėmis yra ypač nepriimtinas. Toks nepagrįstas atsisakymas, taikomas suimtiems asmenims, neišvengiamai lemia visiškos priklausomybės nuo kito asmens valios jausmą, bejėgiškumą ir galiausiai pažeminimą.

### *Tyrimo išvados*

13. Atsižvelgiant į Skunde nurodytas aplinkybes, tyrimo metu surinktą informaciją ir teisinį reglamentavimą, tyrimo išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

13.1. dėl Skundo aplinkybių, susijusių su LAVL pareigūnų veiksmais galimai nesuteikiant būtiniausių higienos priemonių;

13.2. dėl Skundo aplinkybių, susijusių su LAVL pareigūnų veiksmais galimai nepateikiant atsakymų į prašymus.

***Dėl Skundo aplinkybių,  
susijusių su LAVL pareigūnų veiksmais galimai nesuteikiant būtinausių higienos priemonių***

14. Pareiškėjas Skunde nurodė, kad, jį atvežus į LAVL (2019-12-30 ir 2020-04-24), pareigūnai jam nesuteikė būtinų higienos priemonių (taip pat ir tualetinio popieriaus).

15. BVK nustatyta, kad nuteistieji, kurie neturi lėšų asmens higienos reikmenims įsigyti arba jų turi nepakankamai, šiais reikmenimis aprūpinami nemokamai. Aprašo nuostatos reglamentuoja, kad į laisvės atėmimo vietą atvykusiam suimtajam (nuteistajam), kuris su savimi neturi jokių higienos priemonių, iš karto išduodamas nemokamas higienos reikmenų paketas. LAVL apraše numatyta, kad, pacientui prašant, neatsižvelgiant, ar jis mokus, ar ne, Ligoninės gydomojo skyriaus slaugytoja ne vėliau kaip tą pačią dieną išduoda būtinausius asmens higienoje naudojamus higienos reikmenis (tualetinio popieriaus (1 ritinėlis) ir muilo (100 g).

16. Pagal LAVL pateiktą informaciją, Pareiškėjo žodiniu prašymu tualetinis popierius ir muilas buvo išduoti jo atvykimo į LAVL dieną (2019-12-30), tačiau LAVL administracija tai patvirtinančių dokumentų, pvz., duomenų iš „Suimtojo (nuteistojo) materialinio buitinio aprūpinimo kortelės“ apie tai, kad būtinausios higienos priemonės būtų išduotos, Seimo kontrolieriui nepateikė. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas 2020-01-02 pateikė prašymą (raštu) išduoti higienos priemones. Vadovaudamasi Aprašo 5 punkto nuostatomis, LAVL administracija atliko duomenų patikrą ir nustatė, kad Pareiškėjo sąskaitoje 2019 m. gruodžio mėnesį buvo pakankamai piniginių lėšų ir kad higienos priemones jis galėjo įsigyti pats. Remdamiesi tuo pagrindu, kad Pareiškėjas yra mokus ir gali higienos priemones nusipirkti LAVL parduotuvėje, LAVL pareigūnai higienos priemonių neišdavė.

Kartu LAVL pareigūnai Seimo kontrolieriui paaiškino, kad, vadovaujantis Aprašo 4 punkto nuostatomis, tik pirmą kartą atvykęs į pataisos namus suimtasis (nuteistasis) turi būti aprūpinamas higienos priemonėmis. Kadangi Pareiškėjas į LAVL atvyko iš Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos, jam nepriklauso higienos priemonės, kaip priklausytų pirmą kartą į pataisos namus atvykusiam asmeniui.

17. Antrą kartą Pareiškėjas į LAVL buvo pristatytas 2020-04-07, netekęs sąmonės. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2020-04-08 jam išduota pižama, striukė bei šlepetės, tačiau iš Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos paaiškėjo, kad jokių higienos priemonių LAVL pareigūnai Pareiškėjui neišdavė. Skunde Pareiškėjas nurodo, kad į žodinius jo prašymus išduoti higienos priemones LAVL pareigūnai neatsižvelgė.

Pareiškėjas 2020-04-14 raštu pateikė prašymą (reg. Nr. 24-2-615) dėl higienos priemonių, apatinio trikotažo bei kojinių išdavimo. Pagal LAVL pateiktus „Suimtojo (nuteistojo) materialinio buitinio aprūpinimo kortelės“ duomenis, Pareiškėjui higienos priemonės (tualetinis popierius, muilas) išduotos tik 2020-04-15. Iš pateiktų duomenų paaiškėjo, kad nuo 2020-04-07 iki 2020-04-15, t. y. savaitę, Pareiškėjas išbuvo LAVL neturėdamas būtinausių higienos priemonių.

18. Tokia situacija (šios pažymos 16 ir 17 punktai) Seimo kontrolieriui kelia susirūpinimą pareigūnų požiūriu į nuteistųjų (suimtųjų) žmogiškąjį orumą. Seimo kontrolieriaus nuomone, situacija, kai asmuo atvykęs į Ligoninę neturi galimybės iš karto naudotis net būtinausiomis higienos priemonėmis (tokiomis kaip tualetinis popierius ir muilas), yra netoleruotina. Be kita ko, galimybė higienos priemones asmenims nusipirkti LAVL parduotuvėje arba kitaip gauti neatleidžia institucijos nuo jos pareigų, nustatytų Konvencijoje, tarp kurių pareiga užtikrinti, kad asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios būtų suderinamos su asmens orumu.

Kartu atkreiptinas dėmesys į Apraše nustatytą pareigą elektroninėje apskaitos sistemoje (arba materialinio buitinio aprūpinimo kortelėje, kuri saugoma asmens byloje) vykdyti suimtajam (nuteistajam) išduotų drabužių, avalynės, patalynės ir higienos reikmenų apskaitą bei užtikrinti šių

duomenų perdavimą kitai laisvės atėmimo vietai, suimtajam (nuteistajam) į ją išvykus.

Skundo tyrimo metu LAVL pareigūnai Seimo kontrolieriui nepateikė duomenų apie tai, kad, prieš atvykstant Pareiškėjui (arba nedelsiant – vos jam atvykus), būtų nustatę, jog būtiniausias higienos priemonės į Ligoninę jis atsivežė atvykdamas iš pataisos namų.

Dėl nurodytų aplinkybių keltinas klausimas dėl LAVL pareigūnų Aprašo 12 punkto nuostatų tinkamo taikymo.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas į LAVL 2020-04-07 buvo atvežtas būdamas be sąmonės, jis objektyviai neturėjo galimybės iš Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos su savimi pasiimti higienos reikmenų, todėl šiuo atveju buvo ypatingai aktualus ne tiek tinkamas teisės normų taikymas, kiek tinkamas pareigūnų požiūris į žmogiškąjį orumą.

19. EŽTT praktikoje akcentuojama, jog Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė.

Valstybės pareiga užtikrinti žmogaus orumo apsaugą ir gynimą reiškia ir tai, kad valstybės institucijos ir pareigūnai negali nepagrįstai riboti žmogaus teisių ir laisvių, žmogaus traktuoti vien kaip subjekto, priklausančio tam tikrai socialinei, ekonominei, profesinei ar kitokiai kategorijai. Asmens teisių ir laisvių pažeidimais gali būti pakenkta ir asmens orumui.

Nagrinėjamam Skundai aktualus EŽTT sprendimas byloje *Melnitis prieš Latvija*, kurioje buvo nagrinėjamas pareiškimas dėl sulaikyto asmens laikymo kalėjime sąlygų, pažeidžiančių Konvencijos 3 straipsnį. Asmuo skundėsi, be kita ko, tuo, kad, įkalinimo įstaigos administracijai atsisakius jį aprūpinti asmens higienos priemonėmis, tarp jų, ir muilu, dantų šepetuku, dantų pasta, jis nuolat jautėsi nešvarus ir žeminamas. EŽTT pripažino, kad sulaikyto asmens higienos priemonių trūkumas nesuderinamas su pagarba žmogaus orumui. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas negalėjo pasirūpinti savo higiena ilgesnį laikotarpį ir nuolat jautėsi nešvarus ir pažemintas. Akivaizdu, kad tai sukėlė kančią, kurios sunkumo laipsnis viršija sulaikymui būdingą kančią. Dar daugiau, nacionalinės valdžios nesugebėjimas aprūpinti sulaikytąjį nurodytomis higienos priemonėmis pažeidė tarptautinius žmogaus teisių apsaugos standartus, tarp jų, Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2016 m. sausio 11 d. priimtų Rekomendacijų šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ 19.6 punktą, numatantį: kad kaliniai laikytusi švaros, įstaigos vadovybė turėtų aprūpinti juos tualetu reikmenimis bei valymo priemonėmis ir medžiagomis. Teismas, be kita ko, akcentavo, kad galimybė higienos priemonės asmenims nusipirkti kalėjimo parduotuvėje arba kitaip gauti neatleidžia valstybės nuo jos pareigų, nustatytų Konvencijoje, tarp kurių pareiga užtikrinti, kad asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios būtų suderinamos su asmens orumu. EŽTT pabrėžė, kad tokiomis aplinkybėmis nacionalinės valdžios atsainus požiūris – aiškus atsisakymas patenkinti pareiškėjo teisėtą prašymą aprūpinti asmens higienos priemonėmis – yra ypač nepriimtinas. Toks nepagrįstas atsisakymas, taikomas suimtiems asmenims, neišvengiamai lemia visiškos priklausomybės nuo kito asmens valios jausmą, bejėgiškumą ir galiausiai pažeminimą.

Seimo kontrolierius pažymi, jog žmogiškąjį orumą išsaugančios kalinimo sąlygos yra ne tik svarbus žmogaus teisių laikymosi kriterijus, bet ir svarbi integracijos prielaida, išsauganti asmens motyvaciją keistis, skatinanti atsakomybę ir kiek įmanoma – savarankiškumą.

20. Seimo kontrolierius pažymi, kad LAVL pareigūnai visuomet turėtų vadovautis etinėmis nuostatomis, kurios įpareigoja elgtis su kaliniais humaniškai ir gerbiant prigimtine žmogaus teisę į orumą. Kiekvienos ginčo situacijos (proceso) sprendimas turi vykti derinant veiksmingumą, funkcionalumą, racionalumą ir žmogaus teisių apsaugą. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į protingumo principo taikymą. Šis principas yra vienas iš valstybės institucijų instrumentų šioms sprendžiant suimtųjų (nuteistųjų) teisės normomis reglamentuojamose socialinių santykių srityse kylančius

ginčius. Būtinai reikalingas taikomų priemonių funkcionalumo ir konkrečioje situacijoje dalyvaujančių asmenų teisių apimtys derinys.

Tinkami, pasitikėjimu ir pagarba paremti santykiai tarp personalo darbuotojų ir kalinių yra būtina ne tik palankios atmosferos įstaigoje, bet ir pozityvaus pokyčio sąlyga. Kalinimo sąlygos turi atitikti žmogaus orumą išsaugančius ir žmogaus teises užtikrinančius standartus.

21. Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pareiškėjo Skundo dalis dėl LAVL pareigūnų veiksmų, kiek tai susiję su būtinųjų higienos priemonių išdavimu nedelsiant, Pareiškėjui atvykus į LAVL, yra **pagrįsta**.

***Dėl Skundo aplinkybių,  
susijusių su LAVL pareigūnų veiksmais galimai nereaguojant į pateiktus prašymus***

22. Pareiškėjas Skunde Seimo kontrolieriui pranešė, kad, jį atvežus į LAVL, pareigūnai nepateikė atsakymų į jo kreipimusis.

23. LAVL, kaip viešojo administravimo subjektas, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, išsamumo principo, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nuroydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį; atsakymas pareiškėjui turi būti pateiktas per teisės aktuose nustatytus terminus.

LAVL, kaip viešojo administravimo subjektas, be specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų. Vadovaujantis Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatomis, institucija (taip pat ir LAVL) prašymą turi išnagrinėti per dvidešimties darbo dienų terminą, o rengdama pareiškėjui atsakymą, kuriuo atsisakoma suteikti prašomą administracinę paslaugą, taip pat turi nurodyti ir atsisakymo priežastis bei informuoti apie tokio atsakymo apskundimo tvarką (šios pažymos 9 punktas).

24. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad, Pareiškėjui 2019-12-30 atvykus į LAVL konsultacijai, jis su prašymais, skundais ir pranešimais į LAVL direktorių kreipėsi 4 kartus: 2020-01-02 su prašymu skirti higienos priemones; 2020-01-09 su prašymu dėl psichologo konsultacijos; 2020-01-09 su prašymu dėl asmeninio pokalbio su Kriminalinės žvalgybos skyriaus pareigūnu; 2020-01-09 su skundu dėl galimai neregistruotų prašymų išduoti higienos priemones (Seimo kontrolieriui pateikti duomenys iš „Nuteistųjų, suimtųjų rašytinių pasiūlymų, prašymų (pareiškimų), peticijų ir skundų, adresuotų Ligoninės direktoriui, apskaitos žurnalo“).

Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių 25 punkte nustatyta, kad prašymai turi būti išnagrinėjami per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo institucijoje dienos.

Tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas į Seimo kontrolierių dėl negaunamų atsakymų kreipėsi nuo prašymų pateikimo nepaėjęs 20 darbo dienų terminui. LAVL administracija Seimo kontrolierių informavo, kad į Pareiškėjo pateiktus prašymus bus atsakyta raštu, kaip nustatyta teisiniame reglamentavime, t. y., per 20 darbo dienų terminą nuo jų gavimo dienos.

Skundo tyrimo metu pareiškėjas Seimo kontrolieriui nepateikė papildomų duomenų, jog į teiktus prašymus nebūtų gavęs atsakymo.

25. Skundo tyrimo metu taip pat nustatyta, kad, Pareiškėjui antrą kartą atvykus į LAVL, laikotarpiu nuo 2020-04-07–2020-04-23, į Ligoninės direktorių su prašymais jis kreipėsi 3 kartus: 2020-04-14, reg. Nr. 24-2-615, dėl higienos priemonių išdavimo; 2020-04-20, reg. Nr. 24-2-641, dėl vaistų išdavimo; 2020-04-20, reg. Nr. 645, dėl įdarbinimo LAVL. Paštu LAVL direktoriui pateikti dar du prašymai: 2020-04-17, reg. Nr. 6-224, dėl asmeninių daiktų bei 2020-04-17, reg. Nr. 6-225,



dėl pašalpos skyrimo.

25.1. Pareiškėjas 2020-04-14 LAVL direktoriui pateikė prašymą Nr. 24-2-615 išduoti higienos priemones.

Pagal Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas, į prašymą suteikti administracinę paslaugą atsakoma suteikiant prašomą administracinę paslaugą arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys (šios pažymos 9 punktą).

LAVL Seimo kontrolieriui pateikė „Suitojo (nuteistojo) materialinio buitinio aprūpinimo kortelę“, iš kurios įrašų paaiškėjo, kad, reaguojant į Pareiškėjo prašymą, 2020-04-15 Pareiškėjui buvo išduota: tualetinis popierius, tualetinis muilas, dantų šepetėlis, dantų pasta, skutimosi peiliukai, dezodorantas, 2020-04-20 buvo išduoti marškinėliai, kelnaitės, puskojinės. Pagal tai galima spręsti, kad LAVL pareigūnai tinkamai reagavo į Pareiškėjo prašymą, išduodami jam prašomas higienos priemones ir apatinį trikotažą.

25.2. Pareiškėjas 2020-04-14 pateikė skundą (registruotą LAVL 2020-04-17, Nr. 6-224) dėl dingusių asmeninių daiktų.

LAVL 2020-04-30 pateikė atsakymą, rašto Nr. 7-543, kuriame Pareiškėjui paaiškino, kokie yra užfiksuoti atsivežtų ir pasiimtų daiktų faktiniai duomenys: patikrinus ir išsiaiškinus pateiktas aplinkybes konstatuota, kad skunde Nr. 6-224 nurodytų daiktų į LAVL Pareiškėjas neatsivežė; nurodyta ir sprendimo apskundimo tvarka. Dėl pirmiau nurodytų aplinkybių konstatuotina, jog Pareiškėjui į 2019-04-17 skundą buvo atsakyta tinkamai ir per Viešojo administravimo įstatyme nustatytą 20 darbo dienų terminą.

25.3. 2020-04-20 Pareiškėjas kreipėsi su prašymu sudaryti galimybę dirbti ūkio darbus.

Į Pareiškėjo prašymą LAVL 2020-05-15 pateikė atsakymą Nr. 7-587, kuriuo atsisakė Pareiškėją įdarbinti, atsižvelgiant į jo darbingumą bei įstaigoje turimas laisvas specialybes (darbo vietas). Kartu paaiškino įsidarbinimo galimybes, teisinį reglamentavimą; nurodyta ir rašto apskundimo tvarka, todėl konstatuotina, jog Pareiškėjui į 2019-04-20 prašymą buvo atsakyta tinkamai ir per teisės aktuose nustatytą 20 darbo dienų terminą.

25.4. Pareiškėjas 2020-04-14 su prašymu (registruota LAVL 2020-04-17, Nr. 6-225) kreipėsi į LAVL direktorių skirti jam vienkartinę piniginę pašalpą.

LAVL į Pareiškėjo prašymą pateikė 2020-05-15 atsakymą Nr. 7-588, kuriuo atsisakė skirti pašalpą, nes remiantis teisiniu reglamentavimu pašalpa Pareiškėjui nepriklauso. Atsakyme paaiškintos pašalpos skyrimo galimybės, nurodytas teisinis reglamentavimas, rašto apskundimo tvarka, todėl konstatuotina, jog Pareiškėjui į 2019-04-14 skundą buvo atsakyta tinkamai ir per teisės aktuose nustatytą 20 darbo dienų terminą.

23.5. Skundo tyrimo metu taip pat buvo nustatyta, kad Pareiškėjas 2020-04-20 kreipėsi į LAVL su prašymu dėl vaistų išdavimo (reg. Nr. 24-2-641).

LAVL apie šio prašymo nagrinėjimą nepateikė Seimo kontrolieriui jokių duomenų: Seimo kontrolieriui nebuvo pateikta nei Pareiškėjo prašymo kopija, nei atsakymo į minėtą prašymą kopija. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad LAVL administracija teisės aktų nustatyta tvarka neišnaginėjo Pareiškėjo 2020-04-20 prašymo.

26. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pareiškėjo Skundo dalis dėl LAVL pareigūnų veiksmų galimai nereaguojant į Pareiškėjo pateiktus prašymus, kiek tai susiję su atsakymo į 2020-04-20 prašymą nepateikimu, pripažintina pagrįsta, dėl kitų šioje dalyje vertintų kreipimūsi nagrinėjimo – atmestina.

LAVL direktoriui rekomenduotina išnagrinėti Pareiškėjo 2020-04-20 prašymą ir pateikti jam teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą.

## **SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS**

27. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio

1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundo dalį dėl LAVL pareigūnų veiksmų galimai, nesuteikiant būtinausių higienos priemonių, **pripažinti pagrįsta**.

28. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundo dalį dėl LAVL pareigūnų veiksmų galimai nereaguojant į pateiktus prašymus, kiek tai susiję su 2020-04-20 prašymo dėl vaistų išdavimo nagrinėjimu, **pripažinti pagrįsta**.

29. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundo dalį dėl LAVL pareigūnų veiksmų, galimai nereaguojant į 2020-01-02, 2020-01-09, 2020-04-14, 2020-04-17, 2020-04-20 (dėl darbo) kreipimusis, **atmesti**.

### SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

30. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Laisvės apėmimo vietų ligoninės direktoriui rekomenduoja:

30.1. imtis priemonių, kad ateityje nuteistieji / suimtieji, atgabenti į Laisvės atėmimo vietų ligoninę, nedelsiant būtų aprūpinami būtinausiomis higienos priemonėmis (ypač tualetiniu popieriumi) nepriklausomai nuo to, ar jie kreipėsi dėl to raštu ar ne;

30.2. imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų prašymai būtų nagrinėjami ir atsakymai į juos pateikiami teisės aktų nustatyta tvarka;

30.3. išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių nebuvo nagrinėjamas Pareiškėjo 2020-04-20 prašymas dėl vaistų išdavimo ir / arba Pareiškėjui nepateiktas atsakymas. Jeigu prašymas vis dar aktualus, išnagrinėti jį teisės aktų nustatyta tvarka.

31. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas